



مباحث اساسی و کاربردی کارشناسی ارشد

روش ها

و

فنون تدریس

تهیه کنندگان:

دکتر محسن فرمهینی فراهانی

فرامرز بیجنوند

انتشارات پردازشگران

۱۳۹۰

- سرشناسه : فرمهبنی قراغانی، محسن، ۱۳۳۲ -
 عنوان و نام پدیدآور : مباحث اساسی و کاربردی کارشناسی ارشد روش ها و فنون تدریس / تهیه کننده محسن فرمهبنی قراغانی، فرامرز بیجنوند.
 مشخصات نشر : تهران: پردازشگران، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۲۶۶ص.
 شابک : ۷۰۰۰۰ ریل: 978-964-248-066-1
 وضعیت فهرست نویسی : فبا
 موضوع : تدریس -- آزمونها و تمرینها (عالی)
 موضوع : تدریس -- راهنمای آموزشی (عالی)
 موضوع : دانشگاهها و مدارس عالی -- ایران -- آزمونها
 موضوع : آزمون دوره های تحصیلات تکمیلی -- ایران
 شناسه افزوده : بیجنوند، فرامرز، ۱۳۶۲ -
 رده بندی دکره : ۱۲۹۰/۲۲۵۳۱۵:۲۶۶
 رده بندی دیویی : ۳۷۸/۱۶۶۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۰۲۰۹۳۲
 تاریخ درخواست : ۱۳۹۰/۱/۱۵
 تاریخ پاسخگویی : ۱۳۹۰/۱/۲۱
 کد بکری : ۲۳۹۱۱۴۱

مسئولیت مطالب کتاب بر عهده مؤلف و حق چاپ و نشر برای انتشارات پردازشگران محفوظ است.

ناشر کتابها و نرم افزارهای یادآوراندانش

انتشارات پردازشگران

- نام کتاب : مباحث اساسی و کاربردی کارشناسی ارشد روش ها و فنون تدریس
 تهیه کنندگان: دکتر محسن فرمهبنی قراغانی ، فرامرز بیجنوند
 ناشر : پردازشگران
 حروف پینی و آماده سازی : یادآوراندانش
 چاپ اول: بهار ۱۳۹۰
 تعداد چاپ : ۱۰۰۰ نسخه
 بهاء : ۷۰۰۰۰ ریل

مرکز بخش و فروشگاه مرکزی:

میدان انقلاب ، روبروی سینما بهمن ، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) ،

نیشن کوچه مبین ، شماره ۷۷ ، کد پستی: ۱۳۱۴۶۶۳۱۶۳

شماره تماس : ۶۶۹۷۴۷۵۹-۶۶۴۸۰۳۶۰ دورنگار : ۶۶۹۷۵۹۸۷

www.yadavarand.org

تقدیم به:

دلوپسی‌های مادرم

دعاهای زیر لب پدرم

و خانواده عزیزم

آن چه هستی هدیه خداست به تو
و آن چه می‌شوی هدیه دوست به خدا

مقدمه

در سال‌های اخیر در راستای سیاست گسترش تحصیلات تکمیلی، به تعداد گرایش‌های رشته علوم تربیتی به‌ویژه در سطح کارشناسی ارشد افزوده شده است و سال به سال نیز به سیل مشتاقان به تحصیل در این رشته افزوده می‌شود. در این میان یکی از دروس بسیار مهم و تأثیرگذار برای قبولی در گرایش‌های مختلف رشته علوم تربیتی، درس «روش‌ها و فنون تدریس» می‌باشد. این درس برای قبولی در گرایش‌های برنامه‌ریزی آموزشی و درسی و تکنولوژی آموزشی، ضریب ۳ و برای گرایش‌های مدیریت آموزشی و آموزش بزرگسالان و تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت، ضریب ۲ و برای گرایش مدیریت برنامه‌ریزی آموزش عالی، ضریب ۱ دارد.

به منظور دستیابی دانشجویان گرامی به یک منبع مطمئن و قابل اعتماد در این زمینه، مجموعه حاضر که حاصل سال‌ها تدریس در دانشگاه و همچنین تدریس در کلاس‌های آمادگی کارشناسی ارشد می‌باشد، تهیه شده است. از ویژگی‌های اثر حاضر این است که در ابتدای هر فصل «دورتمای» آن آمده است که نگاهی کلی و گشتالتی به مباحث مطرح شده در هر فصل را نشان می‌دهد. سپس محتوای هر فصل به شکل منظم و دسته‌بندی شده در قالب طرح شبکه مفزی، به نحوی ارائه شده است که یادگیری و به‌خاطر سپاری مطالب را افزایش دهد. در پایان هر بخش و زیربخش، نکات مهم آن بخش و یا زیربخش یادآوری شده که به نوعی بر اهمیت آن تأکید شده است. در انتهای هر فصل نیز، «نمونه سوالات آزمون‌های کارشناسی ارشد سال‌های گذشته (دولتی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹) و (آزاد ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۹) همراه با پاسخنامه تشریحی» آمده است. علاوه بر آن در پایان هر فصل «خودآزمایی (تست‌های تأییدی)» به همراه پاسخنامه تشریحی» به منظور آمادگی هر چه بیشتر دانشجویان آورده شده است و نهایتاً در پایان هر فصل قسمتی با عنوان «نکات کلیدی» که دربردارنده مطالب مهم کل فصل می‌باشد؛ ذکر گردیده است.

این کتاب علاوه بر این که یک منبع بسیار مطمئن برای آزمون کارشناسی ارشد می‌باشد، می‌تواند به‌عنوان یک منبع درسی برای دانشجویان رشته علوم تربیتی در درس «روش‌ها و فنون تدریس» مورد استفاده قرار گیرد؛ چرا که ضمن جامع بودن، مطالب این کتاب با سرفصل این درس در مقطع کارشناسی مطابقت دارد.

در پایان لازم است که مراتب تشکر و قدردانی خود را از تمامی عزیزانی که به‌نحوی در تکمیل این کتاب، مؤلفین را یاری رسانیده‌اند، ابراز داریم؛ به‌ویژه از کوشش‌های خانم‌ها سمیه، مریم و زهرا بیجیوند، مینا فخری، الهه صادقی و آقایان سهراب بیجیوند، مسعود سیاهوشی، عیسی سیلاوی و احمد قلی‌زاده. همچنین از اعضای مؤسسه انتشاراتی پردازشگران، خانم‌ها فرزانه نیکروح متین، حوریه قهرمانی و آقای مهدی شکری و همچنین مدیریت انتشارات جناب آقای مهندس علی گوهربخش که چاپ این اثر را فراهم ساخته‌اند، سپاس و قدردانی می‌نمایم.

با آرزوی توفیق برای کلیه دانشجویان

فراوانی - بیجیوند

زمستان ۱۳۸۹

Email: critical_thinking 87 @ yahoo.com

فهرست مطالب

فصل اول: مفهوم شناسی

مقدمه	۷
بخش اول: مفهوم یادگیری	۷
بخش دوم: تفاوت یادگیری و عملکرد	۸
بخش سوم: عوامل مؤثر در یادگیری	۹
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته	۱۱
خودآزمایی (تستهای تأییدی)	۱۲
پاسخنامه خودآزمایی	۱۴
نکات کلیدی	۱۵

فصل دوم: نظریه‌های یادگیری، الگوهای یادگیری هدف‌های تربیتی در حیطه‌های یادگیری

مقدمه	۱۶
بخش اول: نظریه‌های شرطی (رفتارگرایی) (پیوندی)	۱۷
۱-۱ نظریه ترندایک (توانش و خطا)	۱۸
بخش دوم: نظریه‌های شناختی	۱۹
۲-۱ نظریه برونر	۱۹
بخش سوم: تفاوت و تمییز بین نظریه‌های رفتارگرا (شرطی) و نظریه‌های شناختی	۲۰
بخش چهارم: الگوهای یادگیری	۲۱
۲-۱ یادگیری از طریق شرطی شدن کلاسیک (پاسخگو)	۲۱
(متغفل و غیرارادی)	۲۱
۲-۲ یادگیری از طریق مجاورت (یادگیری از طریق تداعی)	۲۲
۲-۳ یادگیری از طریق شرطی شدن فعال (کنشگر)	۲۲
(خودانگیخته، ارادی و فعال)	۲۲
۲-۴ یادگیری از طریق مشاهده	۲۵
۲-۵ یادگیری از طریق شناخت	۲۶
بخش پنجم: تحلیل بر فرایند یادگیری انسان	۲۶
۳-۱ تفکر منطقی	۲۷
۳-۲ نقش مدرسه و معلم در پرورش تفکر	۲۸
بخش ششم: هدف‌های تربیتی در حیطه‌های یادگیری	۲۸
۴-۱ تعریف هدف	۲۸
۴-۲ اصول جان دیویی در تعیین هدف‌های آموزشی	۲۸
۴-۳ منابع تعیین هدف‌های آموزشی	۲۹
۴-۴ طبقه‌بندی و تحلیل هدف‌های تربیتی در حیطه یادگیری	۳۰
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته	۴۳
خودآزمایی (تستهای تأییدی)	۵۲
پاسخنامه خودآزمایی	۶۱
نکات کلیدی	۶۷

فصل سوم: تدریس، ارتباط و نظریه‌های تدریس

مقدمه	۷۰
بخش اول: تدریس	۷۱
۱-۱ تعاریف تدریس	۷۱
بخش دوم: ارتباط	۷۲
۲-۱ روش‌های ارتباطی	۷۲
۲-۲ الگوی ارتباطی	۷۲
۲-۳ موانع ارتباط	۷۵
بخش سوم: نظریه‌های تدریس	۷۶
۳-۱ نظریه تدریس هاشنگ	۷۶
۳-۲ نظریه تجویزی تدریس (از هدف تدریس تا برنامه درسی)	۷۷
بخش چهارم: تفاوت بین تدریس و یادگیری	۷۹
بخش پنجم: عوامل مؤثر در تدریس	۷۹
۵-۱ ویژگی‌های شخصیتی و علمی معلم	۷۹
۵-۲ ویژگی‌های شاگردان و تأثیر آن در فرایند تدریس	۸۱
۵-۳ تأثیر برنامه و ساخت نظام آموزشی در فرایند تدریس	۸۱
۵-۴ تأثیر فضا و تجهیزات آموزشی در فرایند تدریس	۸۲
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته	۸۳
خودآزمایی (تستهای تأییدی)	۸۸
پاسخنامه خودآزمایی	۹۱
نکات کلیدی	۹۲

فصل چهارم: مهارت‌های آموزشی پیش از تدریس (تربیان آموزشی)

مقدمه	۹۳
بخش اول: شناخت و تعیین هدف‌های آموزشی	۹۴
بخش دوم: تحلیل آموزشی	۹۴
۲-۱ هدف‌های کلی آموزشی	۹۵
۲-۲ هدف‌های جزئی (هدف‌های مرحله‌ای)	۹۵
۲-۳ هدف‌های رفتاری (هدف‌های اجرایی)	۹۵
۲-۴ مراحل تحلیل آموزشی	۹۶
بخش سوم: تحلیل و تهیه محتوا، روش و وسایل آموزشی	۹۸
۳-۱ تحلیل و انتخاب محتوا	۹۸
۳-۲ مراحل تحلیل محتوا	۹۹
۳-۳ تهیه و تنظیم محتوای آموزشی	۱۰۰
۳-۴ تحلیل مفهوم «وسایل آموزشی»	۱۰۰
۳-۵ انواع وسایل آموزشی	۱۰۰
۳-۶ نقش وسایل آموزشی در فرایند آموزش	۱۰۱
۳-۷ معیار انتخاب وسایل آموزشی	۱۰۲

بخش چهارم: تحلیل نظام ارزشیابی و کاربرد طراحی آموزشی..... ۱۰۳

- ۴-۱ تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی..... ۱۰۳
۴-۲ مرفقی چند الگوی طراحی و کاربرد آن در آموزش..... ۱۰۵
بخش پنجم: مراحل تعیین و تنظیم نحوه ارائه محتوا به ترتیب اهمیت..... ۱۰۶
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته..... ۱۰۷
خودآزمایی (تستهای تألیفی)..... ۱۱۲
پاسخنامه خودآزمایی..... ۱۱۵
نکات کلیدی..... ۱۱۷

فصل پنجم: مهارت‌های ضمنی تدریس

- مقدمه..... ۱۱۸
بخش اول: روش‌های تدریس سنتی و متداول..... ۱۱۹
۱-۱ روش حفظ و تکرار..... ۱۱۹
۱-۲ روش سخنرانی..... ۱۲۰
۱-۳ روش پرسش و پاسخ (روش سقراطی)..... ۱۲۵
۱-۴ روش نمایشی (نمایش علمی)..... ۱۲۵
۱-۵ روش ایفای نقش..... ۱۲۶
۱-۶ روش گردش علمی..... ۱۲۷
۱-۷ روش بحث گروهی..... ۱۲۸
۱-۸ روش آزمایش (آزمایشگاهی)..... ۱۳۴

- بخش دوم: روش‌های جدید تدریس..... ۱۳۵
۲-۱ روش‌های آموزش انفرادی..... ۱۳۵
۲-۲ روش مسأله‌ای..... ۱۴۲
۲-۳ روش واحدها..... ۱۴۶
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته..... ۱۴۹
خودآزمایی (تستهای تألیفی)..... ۱۶۴
پاسخنامه خودآزمایی..... ۱۶۸
نکات کلیدی..... ۱۷۰

فصل ششم: الگوهای تدریس

- مقدمه..... ۱۷۲
بخش اول: الگوهای فعالیت‌های مدارس موجود در دنیا براساس مطالعات توماس جی. لورنس..... ۱۷۳
بخش دوم: الگوی تدریس چیست؟..... ۱۷۴
۲-۱ الگوی مانیفست نگرشی..... ۱۷۴
۲-۲ الگوی سازمانی نگرشی..... ۱۷۴
۲-۳ الگوی عمومی تدریس..... ۱۷۵
۲-۴ الگوی پیش‌سازمان‌دهنده..... ۱۷۵
۲-۵ الگوی حل مسأله..... ۱۷۸

- نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته..... ۱۸۱
خودآزمایی (تستهای تألیفی)..... ۱۸۶
پاسخنامه خودآزمایی..... ۱۸۸
نکات کلیدی..... ۱۸۹

فصل هفتم: کلیات خانواده الگوهای تدریس

- مقدمه..... ۱۹۱
بخش اول: تفکرات جاری درباره شاگرد و محیط یادگیری..... ۱۹۲
۱-۱ ساخت‌گرایی..... ۱۹۲
۱-۲ فراشناخت..... ۱۹۲
۱-۳ داربست‌بندی..... ۱۹۳
۱-۴ ناچوری مطلوب (مرز همجوار با رشد)..... ۱۹۳
۱-۵ نقش عملکرد خبره در انتخاب هدف‌های مشخص..... ۱۹۳

- بخش دوم: نگاهی اجمالی به خانواده‌های الگوهای تدریس..... ۱۹۴
۲-۱ خانواده الگوهای اطلاعات‌پردازی..... ۱۹۴
۲-۲ خانواده الگوهای اجتماعی..... ۱۹۵
۲-۳ خانواده الگوهای شخصی (انفرادی)..... ۱۹۵
۲-۴ خانواده الگوهای نظام‌های رفتاری..... ۱۹۶
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته..... ۱۹۷
خودآزمایی (تستهای تألیفی)..... ۲۰۱
پاسخنامه خودآزمایی..... ۲۰۳
نکات کلیدی..... ۲۰۴

فصل هشتم: خانواده الگوهای تدریس اطلاعات‌پردازی

- مقدمه..... ۲۰۵
بخش اول: الگوهای تدریس اطلاعات‌پردازی..... ۲۰۵
۱-۱ الگوی تدریس استقرایی..... ۲۰۵
۱-۲ الگوی دریافت مفهوم..... ۲۰۸
۱-۳ الگوی نگاره- کلمه استنتاج (PWIM)..... ۲۱۰
۱-۴ الگوی کاوشگری علمی..... ۲۱۲
۱-۵ الگوی آموزش کاوشگری..... ۲۱۴
۱-۶ الگوی یادسپاری..... ۲۱۷
۱-۷ الگوی بدیهه‌پردازی (سینکتیکز)..... ۲۱۹
۱-۸ الگوی پیش‌سازمان‌دهنده..... ۲۲۴
نمونه سؤالات آزمونهای سالهای گذشته..... ۲۳۰
خودآزمایی (تستهای تألیفی)..... ۲۵۴
پاسخنامه خودآزمایی..... ۲۵۷
نکات کلیدی..... ۲۵۹

فصل نهم: خانواده الگوهای تدریس اجتماعی

بخش چهارم: راه حل های مواجهه با مسائل یادگیری	۳۲۱
شاگردان حاشیه ای	۳۲۱
خودآزمایی (تستهای تألیفی)	۳۲۳
پاسخنامه خودآزمایی	۳۲۴
نکات کلیدی	۳۲۵

فصل سیزدهم: مهارت های پس از تدریس

مقدمه	۳۲۶
بخش اول: مفاهیم کلی ارزشیابی	۳۲۷
۱-۱ اصطلاحات و مفاهیم فعالیت های آموزشی بعد از تدریس	۳۲۷
۱-۲ هدف ارزشیابی	۳۲۹
۱-۳ عوامل مؤثر در عدم رضایت بخشی	۳۲۹
نتایج ارزشیابی	۳۳۰
۱-۴ اهمیت و ضرورت ارزشیابی	۳۳۰
بخش دوم: انواع ارزشیابی	۳۳۰
۲-۱ انواع ارزشیابی فرایند آموزشی با توجه به زمان ارزشیابی و هدف های ارزشیابی	۳۳۰
۲-۲ انواع ارزشیابی با توجه به نحوه اجرا	۳۳۲
۲-۳ انواع ارزشیابی بر حسب تفسیر نتایج	۳۳۲
بخش سوم: روش های مختلف ارزشیابی	۳۳۴
پیشرفت تحصیلی	۳۳۴
۳-۱ ارزشیابی از طریق مشاهده	۳۳۴
۳-۲ ارزشیابی از طریق انجام دادن کار	۳۳۶
۳-۳ ارزشیابی از طریق آزمون شفاهی	۳۳۶
۳-۴ ارزشیابی از طریق آزمون کتبی	۳۳۷
بخش چهارم: انواع آزمون های پیشرفت تحصیلی	۳۳۷
۴-۱ آزمون های میزان شده	۳۳۷
۴-۲ آزمون های معلم ساخته	۳۳۷
۴-۳ تفاوت بین آزمون های میزان شده و آزمون های معلم ساخته	۳۳۷
۴-۴ انواع سؤال در آزمون معلم ساخته	۳۳۸
نمونه سؤالات آزمون های سالهای گذشته	۳۴۲
خودآزمایی (تستهای تألیفی)	۳۴۳
پاسخنامه خودآزمایی	۳۴۷
نکات کلیدی	۳۴۹
پیوست: جدول طبقه بندی سؤال های آزمون سال های ۸۰ تا ۸۹ (سراسری و آزاد)	۳۵۱
منابع	۳۵۷

مقدمه	۲۶۱
بخش اول: الگوهای تدریس اجتماعی	۲۶۱
۱-۱ الگوی یاران در یادگیری	۲۶۲
۱-۲ الگوی تفحص گروهی	۲۶۲
۱-۳ الگوی ایفای نقش	۲۶۵
۱-۴ الگوی کاوشگری به شیوه محاکم قضایی	۲۶۸
نمونه سؤالات آزمون های سالهای گذشته	۲۷۱
خودآزمایی (تستهای تألیفی)	۲۷۵
پاسخنامه خودآزمایی	۲۷۷
نکات کلیدی	۲۷۸

فصل دهم: خانواده الگوهای انفرادی

مقدمه	۲۷۹
بخش اول: الگوهای تدریس انفرادی	۲۸۰
۱-۱ الگوی تدریس غیر مستقیم	۲۸۰
۱-۲ الگوی افزایش عزت نفس الگوی توسعه خویش	۲۸۰
مفهوم مثبت از خود الگوی توسعه مفاهیم مثبت از خویش	۲۸۵
نمونه سؤالات آزمون های سالهای گذشته	۲۸۹
خودآزمایی (تستهای تألیفی)	۲۹۵
پاسخنامه خودآزمایی	۲۹۷
نکات کلیدی	۲۹۸

فصل یازدهم: خانواده الگوهای رفتاری

مقدمه	۳۰۰
بخش اول: الگوهای رفتاری	۳۰۰
۱-۱ اصولی در مورد رفتارگرایی	۳۰۱
۱-۲ یادگیری تسلط یاب (در حد تسلط)	۳۰۱
۱-۳ الگوی آموزش مستقیم	۳۰۲
۱-۴ الگوی یادگیری از طریق شبیه سازها (آموزش مهارت و خویش مهارت آموزی)	۳۰۷
نمونه سؤالات آزمون های سالهای گذشته	۳۱۱
خودآزمایی (تستهای تألیفی)	۳۱۴
پاسخنامه خودآزمایی	۳۱۶
نکات کلیدی	۳۱۷

فصل دوازدهم: یادگیری سبکها و الگوهای تدریس

مقدمه	۳۱۸
بخش اول: ماهیت الگوهای تدریس	۳۱۹
بخش دوم: فرض هایی درباره شاگردان	۳۲۰
بخش سوم: فرض هایی درباره محیط های یادگیری	۳۲۱